

Татарстан Республикасы
Питрәч муниципаль районы
Пимәр авыл жирлеге
Советының 2019 елның
28 октябрэндәге 134 номерлы
карары белән кабул ителгән

**Татарстан Республикасы
Питрәч муниципаль районы
Пимәр авыл жирлеге муниципаль берәмлеге
Уставы статьяларының
ЯҢА РЕДАКЦИЯСЕ**

5 статья. Жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләр.

1. Авыл жирлегенең жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә түбәндәгеләр керә:

1) жирлек бюджеты проекты тәзү һәм карау, жирлек бюджетын раслау һәм үтәү, аның үтәлешен контрольдә тоту, жирлек бюджеты үтәлеше турындагы хисапны тәзү һәм раслау;

2) жирлекнең жирле салымнарын һәм жыемнарын билгеләү, үзгәртү һәм гамәлдән чыгару;

3) муниципаль жирлек милкендәге мөлкәт белән идарә итү, алардан файдалану һәм алар белән эш итү;

4) жирлек торак пунктлары чикләрендә беренчел янғын куркынычсызлыгы чараларын тәмин итү;

5) жирлек халкын элементә, жәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте белән тәмин итү өчен шартлар тудыру;

6) жирлек халкын мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәмин итү һәм ял итү өчен шартлар тудыру;

7) авыл жирлеге территориясендә физик культура, мәктәп спорты һәм массакуләм спортны үстерү өчен шартлар тудыру, авыл жирлегенең рәсми физкультура - сәламәтләндерү һәм спорт чараларын үткәрүне оештыру;

8) жирлекнең архив фондларын формалаштыру;

9) жирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен раслау, аларның үтәлешен контрольдә тоту, күрсәтелгән кагыйдәләр нигезендә жирлек территориясен төзекләндерүне оештыру;

10) адреслар бирү, адресларны үзгәртү, юкка чыгару, урам-юл челтәре элементларына (федераль әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, региональ яки муниципальара, муниципаль районның жирле әһәмияттәге автомобиль юлларыннан тыш) исемнәр бирү, жирлек чикләрендә планлаштыру структурасы элементларына исемнәр бирү, мондый атамаларны үзгәртү, юкка чыгару, мәгълүматны дөүләт адресы реестрында урнаштыру;

11) авыл хужалыгы житештерүен үстерүгә ярдәм итү, кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыру;

12) жирлектә балалар һәм яшьләр белән эшләү чараларын оештыру һәм гамәлгә ашыру;

13) жәмәгать тәртибен саклауда катнашучы гражданнарга һәм аларның берләшмәләренә ярдәм күрсәтү, халык дружиналары эшчәнлегенә өчен шартлар тудыру;

14) каты коммуналь калдыкларны жыю (шул исәптән аерым туплау) һәм транспортлау эшчәнлеген оештыруда катнашу;

15) оештыру ритуаль хезмәтләр һәм карап тоту урыннар күмү;

16) жирлек чикләрендә халыкны су белән тәмин итү, ташландык суларны агызу, халыкны ягулык белән тәмин итүне вәкаләтләр чикләрендә оештыру.;

17) жирлекнең торак пунктлары чикләрендә жирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлегенә;

18) жирлек территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәдәниятләрен саклауга һәм үстерүгә, мигрантларның социаль һәм

мәдәни адаптациясенә юнәлтелгән чараларны тормышка ашыру өчен шартлар тудыру;

19) жирлек халкының массакүләм ял итү өчен шартлар тудыру һәм халыкның массакүләм ял итү урыннарын, гражданнарның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр полосаларына ирекле үтүен тәмин итүне дә кертеп, төзекләндерүне оештыру;

20) Россия Федерациясе граждан законнары нигезендә үз белдеге белән төзелгән корылманы сүтү, үз белдеге белән корылманы сүтү яки аны капитал төзелеш объектларының жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре белән билгеләнгән рөхсәт ителгән иң чик параметрларына, территорияне планлаштыру документларына яисә федераль законнарда билгеләнгән капитал төзелеш объектлары параметрларына мәжбүри таләпләргә туры китерү турында карар кабул итү.

2. Федераль законнар нигезендә жирле үзидарә органнары, Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә, жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү буенча үз вәкаләтләренә бер өлешен гамәлгә ашыруны жирле үзидарә органнары белән муниципаль район бюджетына бирелә торган бюджетара трансфертлар исәбенә тапшыру турында, Питрәч муниципаль районы жирле үзидарә органнары белән килешүләр төзәргә хокуклы.

22 статья. Халык жыены.

1. Гражданнар жыены жирле үзидарә халкының турыдан-туры гамәлгә ашырылуы һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы формасы булып тора.

2. Гражданнар жыены «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законда каралган очракларда һәм «Татарстан Республикасы Питрәч муниципаль районы Пимәр авыл жирлегенә составына керүче торак пунктларда гражданнар жыенын үткәрүне эзерләү тәртибе турында» гы нигезләмә нигезендә муниципаль берәмлекнең вәкиллеке органы карары белән расланган очракларда үткәрелә.

3. «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законның 25.1 статьясында каралган очракларда гражданнар жыены үткәреләргә мөмкин:

1) күрсәтелгән торак пункт территориясен башка жирлек (муниципаль район) территориясенә кертүне үз эченә алган күрсәтелгән торак пункт кергән жирлек (муниципаль район) чикләрен үзгәртү мәсьәләсе буенча торак пунктта (муниципаль район);

2) муниципаль берәмлекнең вәкиллеке органы вәкаләтләре күрсәтелгән жирлекнең чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча гражданнар жыены белән гамәлгә ашырыла торган жирлектә;

3) сайлау хокукына ия булган жирлектә яшәүчеләр саны жирлекнең вәкиллеке органын төзү, аның саны һәм вәкаләтләр срогы турындагы мәсьәлә буенча 100 дән артык кешене тәшкил итсә, муниципаль берәмлекнең вәкиллеке органы вәкаләтләре булган жирлектә гражданнар жыенын гамәлгә ашыра;

4) муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы вәкаләтләре гражданнар жыены тарафыннан гамәлгә ашырыла торган жирлектә үзара салым акчаларын кертү һәм алардан файдалану мәсьәләсе буенча;

5) жирлек составына керүче торак пунктта, шәһәр эчендәге район, федераль әһәмияттәге шәһәр эчендәге территориядә, шәһәр округы яисә муниципаль район чикләрендә урнашкан авылара территориядә урнашкан торак пунктта әлеге торак пункт территориясендә гражданнарның үзара салым акчаларын кертү һәм куллану мәсьәләсе буенча;

6) жирлекара территориядә урнашкан торак пунктта, яңа төзелгән жирлек булдыру турында халык инициативасын тәкъдим итү максатларында, шулай ук яңа төзелгән жирлектә, әгәр сайлау хокукына ия кешеләр саны 300 дән артмаган булса, яңа төзелгән жирлекнең жирле үзидарә органнары структурасын билгеләү мәсьәләсе буенча;

7) авыл халкының түбән тыгызлыгы булган яки үтеп керү кыен булган жирдә урнашкан жирлектә, әгәр авыл жирлегендә халык саны 100 кешедән артмаган булса, жирлекне бетерү мәсьәләсе буенча;

8) авыл торак пунктында авыл жирлеге старостасы кандидатурасын тәкъдим итү, шулай ук авыл торак пункты старостасы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату мәсьәләсе буенча;

9) авыл торак пунктында гражданнар жыены шулай ук муниципаль хезмәт турында Россия Федерациясе законнарында каралган очракларда муниципаль хезмәт вазыйфасын биләүгә конкурс үткәргәндә конкурс комиссиясе составына кандидатуралар күрсәтү максатларында үткәрелергә мөмкин.

4. Гражданнар жыены муниципаль берәмлек башлыгы яисә 10 кешедән ким булмаган сайлау хокукына ия булган торак пунктта яшәүчеләр төркеме инициативасы буенча чакырыла ала.

5. Жыенны үткәрү инициативасын хуплау өчен жыелырга тиешле имзалар саны сайлау хокукына ия булган, даими яки нигездә яшәүче, яшәү урыны буенча теркәлгән гражданнар санының 5 процентын тәшкил итә, ләкин 25 тән дә ким булмаса тиеш.

6. Муниципаль берәмлек башлыгы чакырылучы гражданнар жыены муниципаль берәмлек башлыгы карары белән билгеләнә, инициатив төркем чакырыла торган гражданнар жыены муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы карары белән билгеләнә.

7. Торак пунктта яшәүчеләргә гражданнар жыенын уздыру вакыты һәм урыны турында алдан хәбәр ителә, муниципаль хокукый акт проекты һәм «Татарстан Республикасы Питрәч муниципаль районы Пимәр авыл жирлеге составына керүче торак пунктларда гражданнар жыенын үткәрүгә әзерлек тәртибе турында» нигезләмәдә билгеләнгән тәртип нигезендә гражданнар жыенын хәл итүгә чыгарыла торган мәсьәләләр буенча материаллар белән алдан ук таныштырыла.

8. Жыенда кабул ителгән карарлар муниципаль хокукый актлар булып тора, муниципаль берәмлек башлыгы тарафыннан имзалана һәм Татарстан Республикасы муниципаль норматив хокукый актлары регистрына кертелергә тиеш.

9. Әлеге статьяда каралган гражданнар жыены анда торак пункт яки жирлек халкының сайлау хокукына ия булган яртысыннан артыгы катнашуга хокуклы.

Торак пунктта әлеге торак пунктта сайлау хокукына ия кешеләрнең яртысыннан артыгы бер үк вакытта бергә булу мөмкинлеге булмаса, әлеге Устав нигезендә гражданнар жыены гражданнар жыенын үткөрү турында карар кабул ителгән көннән бер айдан да артмыйча, этаплап уздырыла. Шул ук вакытта элек гражданнар жыенында катнашкан затлар тавыш бирүдә киләсе этапларда катнашмый. Гражданнар жыены карары кабул ителгән дип, әгәр жыенда катнашучыларның яртысыннан артыгы аның өчен тавыш биргән булса, тавыш бирелде дип санала.

30 статья. Жирлек Советы депутаты статусы

1. Авыл жирлеге Советы депутаты вәкаләтләре яңа чакырылыш авыл жирлеге Советы эшли башлаганнан бирле туктатыла. Жирлек Советы депутаты вәкаләтләре срогы ике елдан да ким һәм биш елдан артык була алмый.

2. Жирлек Советы депутаты, әлеге Уставта билгеләнгән очрақлардан тыш, депутат эшчәнлеген төп эш урыны буенча хезмәт һәм хезмәт вазыйфаларын башкару белән бергә алып бара.

3. Жирлек Советы депутаты 2008 елның 25 декабрәндәге 273-ФЗ номерлы «Коррупциягә каршы тору турында» Федераль закон, жирлек Советы депутаты вәкаләтләре «Коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрәндәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «Дәүләт вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» 2012 елның 3 декабрәндәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, «Аерым категория затларга аерым категория затларның счетларын (керемнәрен) ачарга һәм булдырырга, чит ил банкларында кулдагы акчаларны һәм кыйммәтләрне сакларга тыю турында» 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон, «Аерым категория затларга аерым категория, бу федераль законда башкасы каралмаган булса, чит ил финанс инструментларына ия булу һәм (яисә) алардан файдалану» һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән чикләүләренә, тыюларны, бурычларны үтәргә тиеш.

Коррупциягә каршы тору турында Россия Федерациясе законнары нигезендә депутат, жирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфай заты тарафыннан бирелә торган керемнәр, чыгымнар, милек һәм милек характерындагы йөкләмәләр турындагы белешмәләрнең дөрөсләген һәм тулылыгын тикшерү Россия Федерациясе субъекты законы белән билгеләнгән тәртиптә Россия Федерациясе субъектының иң югары вазыйфай заты (Россия Федерациясе субъекты дәүләт хакимиятенең югары башкарма органы житәкчесе) карары буенча үткәрелә.

Әлеге статьяның беренче абзацы нигезендә үткәрелгән тикшерү нәтижәсендә «Коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрәндәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «Дәүләт вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» 2012 елның 3 декабрәндәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, «Аерым категория затларның аерым категорияләренә аерым категория затларның счетларын ачуны, тыюларны, бурычларны үтәмәү фактларын ачыклаганда, дәүләт вазыйфаларын биләүче затларның һәм аларның керемнәренә туры килү-килмәүне тикшереп тору турында» 7 май, 2013 ел, № 79-ФЗ Федераль закон, Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында акчалата чараларны һәм

кыйммәтләрне саклау, чит ил финанс инструментларына ия булу һәм (яки) алардан файдалану», Россия Федерациясе субъектының югары вазыйфай заты (Россия Федерациясе субъекты дәүләт хакимиятенәң югары башкарма органы житәкчесе) депутат, жирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы вәкаләтләрән вакытыннан алда туктату турында гариза белән мөрәҗәгать итә, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфай заты тарафыннан яисә күрсәтелгән затларга карата тиешле карар кабул итәргә вәкаләтле жирле үзидарә органына яисә судка бүтән җаваплылык чараларын куллану. Муниципаль вазыйфаларны биләүче затларның керемнәре, чыгымнары, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында белешмәләр «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә жирле үзидарә органнарының рәсми сайтларында урнаштырыла һәм (яки) муниципаль хокукый актларда билгеләнгән тәртиптә массакүләм мәгълүмат чараларына бастырып чыгару өчен бирелә.

3.1. Үз керемнәре, чыгымнары, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында дәрәс яки тулы булмаган мәгълүмат биргән жирлек Советы депутатына, шулай ук хатынының (иренең) һәм балигъ булмаган балаларының керемнәре, чыгымнары, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында белешмәләр биргән өчен, бу мәгълүматларны бозып күрсәткән очракта түбәндәге җаваплылык чаралары кулланылырга мөмкин:

1) кисәтү;

2) депутатны жирлек Советындагы вазыйфасыннан азат итү, аның вәкаләтләрә вакыты туктатылганчы, жирлек Советында вазыйфаны биләп тору хокукыннан мәхрүм итү;

3) вәкаләтләрне гамәлгә ашырудан даими нигездә азат итү, вәкаләтләр срогы туктатылганчы даими нигездә вәкаләтләрне гамәлгә ашыру хокукыннан мәхрүм итү;

4) вәкаләтләрән туктатканчы жирлек Советында вазыйфа биләүне тыю;

5) вәкаләтләр срогы туктатылганчы даими нигездә вәкаләтләрне үтәүне тыю.»;

3.2. Жирлек Советы депутатына әлегә статьяның 3.1. өлешендә күрсәтелгән җаваплылык чараларын куллану турында Татарстан Республикасы Законы нигезендә муниципаль хокукый акт белән билгеләнә.

4. Жирлек Советы депутатына Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары, әлегә Устав, жирлек Советы карарлары нигезендә үз вәкаләтләрән каршылыксыз гамәлгә ашыру өчен шартлар тәэмин ителә.

5. Жирлек Советы депутаты жирлек Советы тарафыннан раслана торган депутат этикасы кагыйдәләрен, шул исәптән депутатның түбәндәге бурычларын үз эченә алырга тиеш булган кагыйдәләрен үтәргә тиеш:

1) жирле үзидарә органнары, оешмалар, вазыйфай затлар, муниципаль хезмәткәрләр һәм гражданныр эшчәнлегенә шәхсэн яисә аның якын туганнарына кагылышлы мәсьәләләрне хәл иткәндә депутат статусыннан файдаланмаса;

2) депутат вазыйфаларын объектив башкаруда шик уятырга, шулай ук аның абруена яисә жирлек Советы авторитетына зыян китерерлек низаглы хәлләрдән качарга мөмкин булган тәртиптән тыелырга;

3) мәнфәгатьләр каршылыгы килеп чыгу куркынычы булганда - шәхси кызыксынуы депутат бурычларын объектив үтәүгә йогынты ясый яки йогынты ясый алганда, бу хакта жирлек Советына хәбәр итәргә һәм әлегә мәнфәгатьләр каршылыгын булдырмауга яки жайга салуга юнәлтелгән карарын үтәргә;

4) жирлек Советында билгелэнгән халык алдында чыгыш ясау кагыйдэләрен үтәргә;

5) депутат эшчәнлегенә белән бәйлә булмаган максатларда Федераль закон нигезендә конфиденциаль характердагы белешмәләргә кертелгән, депутат вазыйфаларын үтәүгә бәйлә рәвештә аңа билгеле булган белешмәләргә игълан итмәскә һәм файдаланмаска;

6) депутат вазыйфаларын үтәүгә бәйлә рәвештә физик һәм юридик затлардан (бүләкләр, акчалата бүләк, ссудалар, хезмәтләр күрсәтү, күнел ачу, ял итү, транспорт чыгымнары өчен түләү һәм башка бүләкләүләр) бүләкләр алмаска.

6. Жирлек Советы депутаты 2008 елның 25 декабрена 273-ФЗ номерлы «Коррупциягә каршы тору турында» Федераль закон, жирлек Советы депутаты вәкаләтләре «Коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрена 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «Дәүләт вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» 2012 елның 3 декабрена 230-ФЗ номерлы Федераль закон, «Аерым категория затларга аерым категория затларның счетларын (кертмәнен) ачарга һәм булдырырга, чит ил банкларында кулдагы акчаларны һәм кыйммәтләргә сакларга тыю турында» 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгелэнгән чикләүләргә, тыюларны үтәргә, бурычларны үтәргә тиеш.

7. Жирлек Советы депутаты, үз вәкаләтләрен даими нигездә башкарганда:

1) эшмәкәрлек эшчәнлегенә белән шөгыльләнәргә, коммерция оешмасы белән идарә итүдә яки коммерциячел булмаган оешма (Россия Федерациясе субъекты муниципаль берәмлекләргә советы идарәсендә, муниципаль берәмлекләргә башка берләшмәләрендә, сәяси партиядә, Профсоюзда билгелэнгән тәртиптә теркәлгән катнашудан, башка ижтимагый оешма, торак, гараж кооперативларында, күчмә милек хужалары ширкәтләрендә съездда (конференциядә) яисә гомуми жылышта катнашудан тыш) катнашырга, коллегиаль орган, Россия Федерациясе Президенты яисә Россия Федерациясе Хөкүмәте акты нигезендә оешма эшчәнлегендә түләүсез нигездә катнашудан тыш; муниципаль берәмлек исемнен муниципаль милектә булган оешманы яки идарә итүне гамәлгә куючы (устав капиталында катнашу өлешләре) вәкаләтләрен муниципаль берәмлек исемнен гамәлгә кую тәртибен билгели торган муниципаль хокукый актлар нигезендә гамәлгә куючы (акционер, катнашучы) оешманың идарә һәм ревизия комиссиясе органнарында муниципаль берәмлек мәнфәгатьләрен түләүсез нигездә тәкъдим итү; федераль законнарда каралган башка очракларда;

2) мөгаллимлек, фәнни һәм башка ижат эшчәнлегенән тыш бүтән түләүле эшчәнлек белән шөгыльләнәргә. Шулар ук вакытта мөгаллимлек, фәнни һәм башка ижади эшчәнлек, әгәр Россия Федерациясенә халыкара килешүендә яисә Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, бары тик чит илләр, халыкара һәм чит ил оешмалары, чит ил гражданны һәм гражданлыгы булмаган затлар хисабына гына финанслануга;

3) Әгәр Россия Федерациясенә халыкара килешүендә яисә Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, идарә органнары, попечительлар яки күзәтчелек советлары, чит ил коммерцияле булмаган

хөкүмәтнеке булмаган оешмаларының һәм Россия Федерациясе территориясендә гамәлдә булган структур бүлекчәләренең составына керергә хокуклы түгел.

49 статья. Башкарма комитет вәкаләтләре

1. Башкарма комитеты:

1) планлаштыру, бюджет, финанслар һәм исәпкә алу өлкәсендә:

- жирлек бюджеты проекты эшли;

- жирлек бюджетының үтәлешен тәмин итә;

- жирлек бюджеты үтәлеше турында отчет эзерли;

- район икътисады һәм социаль өлкәсенә торышын характерлый торган статистик күрсәткечләргә жыюны һәм әлеге мәгълүматларны Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә дүләт хакимияте органнарына тапшыруны оештыра;

- «Россия Федерациясендә стратегик планлаштыру турында» 2014 елның 28 июнендәге 172-ФЗ номерлы Федераль законда каралган стратегик планлаштыру өлкәсендә вәкаләтләр бирелә.

2) муниципаль милек белән идарә итү, жирлек территориясендәге предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән үзара мөнәсәбәтләр өлкәсендә:

- муниципаль милектәгә мөлкәт белән идарә итә, муниципаль милек объектларын булдыру, сатып алу, куллану, эш итү һәм арендага бирү мәсьәләләрен хәл итә;

- жирлек Советы карары белән билгеләнгән очракларда, муниципаль милекне алу, шул исәптән аны хосусыйлаштыру турында тәкъдимнәр эзерли һәм жирлек Советы раславына кертә;

- муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, оешмалар белән, жирлекнең икътисады һәм социаль үсешендә хезмәттәшлек турында килешүләр төзи; жирлек территориясендә халыкка хезмәт күрсәтү өлкәсендә төрле милек формасындагы предприятиеләр төзүгә булышлык итә;

- жирлек советы билгеләгән тәртип нигезендә муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр булдыра, аларның эшчәнлек максатларын, шартларын һәм тәртибен билгели, уставларын раслый, муниципаль казна учреждениеләрен финанслауны тәмин итә, муниципаль учреждениеләргә һәм Предприятиеләргә үзгәртеп кору һәм бетерү мәсьәләләрен хәл итә, контракт нигезендә билгели һәм аларның житәкчеләрен вазыйфаларыннан азат итә;

- муниципаль казна учреждениеләре эшчәнлеген финанс белән тәмин итүне һәм бюджет һәм автоном учреждениеләр тарафыннан муниципаль йөкләмәне финанс белән тәмин итүне гамәлгә ашыра, шулай ук муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләр сатып алуны гамәлгә ашыра;

3) территориаль планлаштыру, жир һәм башка табигый байлыklar, эйләнә-тирәлекне саклау өлкәсендә:

- Россия Федерациясенә шәһәр төзелеше кодексы нигезендә жирлекнең генераль планы проекты һәм жирлекнең башка шәһәр төзелеше документлары проектларын эшли, аларның тормышка ашырылуын тәмин итә;

- халыкка экологик хәл турында хәбәр итә, тиешле органнарга эйләнә-тирә мохиткә куркыныч тудыручы, табигатьтән файдалану турындагы законнарны бозучы предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар гамәлләре турында хәбәр итә;

- Россия Федерациясе граждан законнары нигезендә үз белдеге белән төзелгән корылманы сүтү, үзирекле корылманы сүтү яки аны рөхсәт ителгән капитал төзелеш объектларын реконструкцияләүнең жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре белән билгеләнгән иң чик параметрларына, территорияне планлаштыру документларына яки федераль законнарда билгеләнгән капитал төзелеш объектлары параметрларына мәжбүри таләпләргә туры китерү турында карар кабул итә.

4) Төзелеш, транспорт һәм элемент өлкәсендә:

- социаль наем шартнамәләре буенча бирелә торган торак урыннарына мохтажлар буларак гражданнарны билгеләнгән тәртиптә исәпкә алуны алып бара;

- билгеләнгән тәртиптә торак биналарны торак булмаган биналарга һәм торак булмаган биналарга күчерү турында карарлар кабул итә, күпфатирлы йорттагы биналарны үзгәртеп кору һәм үзгәртеп планлаштыруны килештерә, билгеләнгән тәртиптә муниципаль торак фондының торак урыннарын яшәү өчен яраксыз дитаный;

- жирлектә яшәүче һәм торак шартларын яхшыртуга мохтаж аз керемле гражданнарны торак законнары нигезендә торак урыннары белән тәмин итә;;

- муниципаль торак фондын төзүне һәм карап тотуны, торак төзелеше өчен шартлар тудыруны оештыра;

- муниципаль торак фондыннан файдалану һәм аларның сакланышы, әлеге фондның торак биналарының санитар һәм техник кагыйдәләр һәм нормаларга, законнарның башка таләпләренә туры килүе буенча муниципаль контрольлекне гамәлгә ашыра;

- халыкны элемент хезмәте белән тәмин итү өчен шартлар тудыруны тәмин итә;

5) авыл хужалыгын һәм эшкүарлыкны үстерү өлкәсендә:

- авыл хужалыгы житештерүен үстерү һәм авыл хужалыгы продукциясе, чимал һәм азык-төлек базарын киңәйтү өчен шартлар тудыра;

- кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү өчен шартлар тудыра;

6) халыкка торак-коммуналь, көнкүреш, сәүдә һәм башка хезмәт күрсәтү өлкәсендә:

- жирлекнең коммуналь инфраструктурасы системаларын комплекслы үстерү, жирлекнең транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү, жирлекнең социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын эшли һәм раслый, аларга карата таләпләр Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан билгеләнә;

- халыкны жәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте белән тәмин итү өчен шартлар тудыра; базар һәм ярминкәләр оештыра;

- халыкның ялын оештыру һәм мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәмин итү өчен шартлар тудыра;

- жирлек территориясендә физик культура һәм массакүләм спорт үсеше өчен шартлар, жирлектәге рәсми физкультура-сәламәтләндерү һәм спорт чаралары үткәрүне оештыру;

- жирлектә балалар һәм яшьләр белән эшләү буенча чаралар оештыра һәм тормышка ашыра;

- энергияне сак тоту һәм энергетика нәтижәләлеген арттыру өлкәсендә муниципаль программаларны гамәлгә ашыра, муниципаль берәмлек чикләрендә муниципаль торак фонды тәшкил иткән күпфатирлы йортларга энергетика тикшерүләре үткәрүне оештыра, энергияне сак тоту һәм энергетика нәтижәләлеген арттыру турында законнарда каралган башка чаралар оештыра һәм үткәрә;

- «Жылылык белән тәмин итү турында» Федераль законда каралган жылылык белән тәмин итүне оештыру вәкаләтләрен гамәлгә ашыра;

- «Су белән тәмин итү һәм ташландык суларны агызу турында» Федераль законда каралган су белән тәмин итү һәм ташландык суларны агызу өлкәсендә вәкаләтләрне гамәлгә ашыра;

- үз көчен югалтты.

7) төзекләндерү өлкәсендә:

- каты коммуналь калдыкларны жыю (шул исәптән аерым туплау) һәм транспортлау эшчәнлеген оештыруда катнаша;

- төзекләндерү кагыйдәләрен үтәүне контрольдә тота, күрсәтелгән кагыйдәләргә туры китереп, жирлек территориясен төзекләндерүне оештыру белән шөгыльләнә;

- торак пунктларда гражданның яшәү урамнары, мәйданнары һәм башка территорияләренә исемнәр бирә, йортларга нумерация бирә.

8) гражданның хокукларын һәм ирекләрен саклау, законлылыкны тәмин итү, Халыкны һәм территорияне гадәттән тыш хәлләрдән саклау өлкәсендә:

- жирлек территориясендә законнарның, дәүләт хакимияте һәм жирле үзидарә органнары актларының үтәлешен, гражданның хокукларын һәм ирекләрен саклауны тәмин итә;

- жирле үзидарә хокукларын бозучы дәүләт хакимияте органнары һәм дәүләт вазыйфай затлары, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар актларына билгеләнгән тәртиптә, шул исәптән судта яки арбитраж судта шикаять бирә;

- жәмәгать тәртибен саклауда катнашучы гражданның һәм аларның берләшмәләренә ярдәм күрсәтүне, халык дружиналары эшчәнлеген өчен шартлар булдыруны тәмин итә;

- жирлектәге торак пункт чикләрендә беренчел янғын куркынычсызлыгы чараларын үткәрүне тәмин итә;

- муниципаль сайлауларны, жирле референдумны, жирлек Советы депутатын чакыртып алу, жирлек чикләрен үзгәртү, жирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирүне эзерләү һәм үткәрүне оештыру ягыннан һәм матди-техник яктан тәмин итә;

- жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфай затларына, жирле үзидарәнең сайланулы органнары әгъзаларына, муниципаль берәмлекләренә вәкилләккә органнары депутатларына, муниципаль хезмәткәрләргә һәм муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләренә һөнәри белем бирүне һәм өстәмә һөнәри белем бирүне оештыра, муниципаль хезмәт турында Россия Федерациясе законнары һәм муниципаль хезмәт турында Россия Федерациясе законнары белән каралган тәртиптә муниципаль хезмәт өчен кадрлар эзерләүне оештыра;

- жыелышлар, митинглар, урам йөрешлөре, демонстрацияләр һәм пикетлар үткөрү, спорт, тамаша һәм башка массакуләм ижтимагый чаралар оештыру белән бәйле законнарда каралган чараларны гамәлгә ашыра.

9) мәдәният, спорт һәм балалар һәм яшьләр белән эшләр өлкәсендә:

- балалар һәм яшьләр белән эшләр чараларын оештыра һәм тормышка ашыра;

10) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәрәжәт вәкаләтләрән үтәр өлкәсендә;

- федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәрәжәт вәкаләтләрән гамәлгә ашыра;

- дәрәжәт вәкаләтләрән гамәлгә ашыру өчен бирелгән матди һәм финанс чараларын исәпкә алып бара һәм тиешле дәрәжәдә куллануны тәмин итәр;

- тиешле федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән тәртиптә тапшырылган дәрәжәт вәкаләтләрән гамәлгә ашыру турында хисап бирәр;

11) оборона, мобилизация эзәрлек һәм мобилизация өлкәсендә:

- хәрби идарә органнары белән үз компетенциясе кысаларында жирлек территориясендә оборона өлкәсендәгә законнарның үтәлешен тәмин итәр;

- эшчәнлекләр күрсәтелгән органнар эшчәнлегә белән бәйле яки аларны алып бару өлкәсендә булган башкарма комитетны һәм оешмаларны мобилизация эзәрләр һәм мобилизацияләр белән тәмин итәр, тәмин итәр һәм житәкчелек итәр;

12) башка вәкаләтләр:

- жирлек ихтияжлары өчен ясалма жир кишәрлекләрә булдыру өчен кирәкле эшләрне башкаруны тәмин итәр, 2011 елның 19 июлендәгә 246-ФЗ номерлы «Федераль миләктә булган су объектларында төзелгән ясалма жир кишәрлекләрә турында һәм Россия Федерациясенә аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» гы Федераль закон нигезендә ясалма жир кишәрлегә төзү хокукына ачык аукцион үткөрүнә тәмин итәр;

- жирлекнең архив фондларын формалаштыруны тәмин итәр;

- әлегә Уставның 5 статьясындагы 1 өлешенә 4, 6 һәм 9 пунктларында каралган жирле әһәмияттәгә мәсьәләләрне хәл итәр максатларында, гражданнырны жирлек өчен мөһим булган социаль эшләрне (шул исәптән дежурлыкларны) ирекле рәвештә башкарырга жәлеп итәр турында Карар кабул итәр һәм аларны үткөрүнә оештыра;

- муниципаль хокукый актларны бастырып чыгару, жирле әһәмияттәгә мәсьәләләр буенча муниципаль хокукый актлар проектлары буенча фикер алышу, муниципаль берәмлек халкына муниципаль берәмлекнең социаль-икътисади һәм мәдәни үсешә, аның ижтимагый инфраструктурасы үсешә һәм башка рәсми мәгълүмат житкерү өчен массакуләм мәгълүмат чараларын оештыра;

- тәмин итәр оештыру ритуаль хезмәтләр һәм карап тоту урыннар күмү;

- жирле әһәмияттәгә мәсьәләләр буенча, законнар, әлегә Устав, жирлек Советы карарлары белән жирлек советы яки жирлекнең башка органнары вәкаләтләрәнән тыш, башка вәкаләтләрне башкара.

2. Башкарма комитет жирле әһәмияттәгә мәсьәләләрне хәл итәр буенча түбәндәгә вәкаләтләрне башкара:

- жирлек музейлары булдыра;

- жирлектә нотариус булмаган очракта, законнарда каралган нотариаль гамәлләр кыла;

- опека һәм попечительлек эшчәнлеген тормышка ашыруда катнаша;

- жирлек территориясендә жирле милли-мәдәни мохтариятләрнең хокукларын тормышка ашыру белән бәйлә эшчәнлекне тормышка ашыру өчен шартлар тудыра;

- Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм жирлек территориясендә милләтара мөнәсәбәтләр өлкәсендәге чараларны тормышка ашыруга ярдәм итә;

- жирлек территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләрне мобилизацион эзерләү буенча чараларны оештыруда һәм тормышка ашыруда катнаша;

- муниципаль янғын сагы булдыра;

- туризмны үстерү өчен шартлар тудыра;

- кеше хокукларын тәмин итүгә ижтимагый контроль һәм мәжбүри тоту урыннарында булган затларга ярдәм күрсәтә;

- «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында» 1995 елның 24 ноябрәндәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә, инвалидларның ижтимагый берләшмәләренә, шулай ук гомумроссия инвалидлар ижтимагый берләшмәләренә оештырылган оешмаларга ярдәм күрсәтә;

- үз көчен югалтты;

- үз көчен югалтты;

- «Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында» Федераль законда каралган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыра;

- инвалидлар, физик мөмкинлекләре чикләнгән затлар, адаптив физик культура һәм адаптив спорт үсешенә ярдәм итү;

- жирлек территориясендә яшәүче хужасыз хайваннар белән мөрәжәгать итү буенча эшчәнлек алып бара;

- «Кулланучылар хокукларын яклау турында» 1992 елның 7 февралендәге 2300-1 номерлы Россия Федерациясе Законында каралган кулланучылар хокукларын яклау чараларын гамәлгә ашыра.

3. Жирлекнең башкарма комитеты муниципаль контрольне тормышка ашыруга вәкаләтле орган булып тора.

Муниципаль контроль өлкәсендә жирлек башкарма комитеты вәкаләтләренә түбәндәгеләр керә:

1) Тиешле территориядә муниципаль контрольне оештыру һәм гамәлгә ашыру;

2) жирле үзидарә органнарына бирелгән региональ дәүләт контролен (күзәтчеләген) оештыру һәм гамәлгә ашыру;

3) эшчәнлекнең тиешле өлкәләрендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыруның административ регламентларын эшләү.

Күрсәтелгән административ регламентларны эшләү һәм кабул итү Россия Федерациясе субъектларының норматив хокукый актларында билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла;

- тиешле эшчәнлек өлкәләрендә муниципаль контрольнең нәтижелелеге мониторингын оештыру һәм үткәрү, аны үткәрү күрсәткечләре һәм методикасы Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан раслана;

- федераль законнарда, Татарстан Республикасы субъектларының законнарында һәм башка норматив хокукый актларында каралган вәкаләтләрне гамәлгә ашыру.

Муниципаль контрольне турыдан-туры гамәлгә ашыру функцияләре авыл жирлеге башкарма комитеты органнарына, мондый органнарның статусын билгели торган хокукый актлар нигезендә, йөкләнә ала.

«Дәүләт контролен (күзәтчелеген) һәм муниципаль контрольне гамәлгә ашырганда юридик затларның һәм шәхси эшкуарларның хокукларын яклау турында» 2008 елның 26 декабрендәге 294-ФЗ номерлы Федераль закон нигезләмәләре юридик затларны, шәхси эшкуарларны тикшерүне оештыру һәм үткәргүгә бәйле мөнәсәбәтләргә карата кулланыла.

85 статья. Муниципаль финанс контроле

1. Муниципаль финанс контроле бюджет хокук мөнәсәбәтләрен жайга сала торган хокукый актлар, Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетларыннан физик затларга башка түләүләр буенча гавами норматив йөкләмәләр һәм йөкләмәләр бирә торган хокукый актлар нигезләмәләрен үтәүне тәмин итү, шулай ук муниципаль контрактлар, килешүләр (килешүләр) шартларын бюджеттан акча бирү турында саклауны тәмин итү максатларында гамәлгә ашырыла.

Муниципаль финанс контроле тышкы һәм эчке, башлангыч һәм аннан соңгыларга бүленә.

2. Тышкы муниципаль контроль Россия Федерациясе Хисап палатасы, Татарстан Республикасы тикшерү-хисап органнары һәм районның Контроль-хисап палатасы эшчәнлегенә булып тора.

3. Эчке муниципаль финанс контроле Федераль казначылыкның, жирлекнең башкарма комитеты органнары булган муниципаль финанс тикшерүе органнарының контроль эшчәнлегенә булып тора.

4. Жирле бюджет үтәлеше барышында бюджет бозуларын кисәтү һәм булдырмау максатыннан, алдан контроль алып барыла.

5. Алдагы контроль аларның үтәлешенә законлылыгын, исәп һәм хисапчылыкның дәрәжәсиз билгеләү максатларында жирлек бюджеты үтәлеше нәтижеләренә буенча башкарыла.